

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **897**
A. de Snoo

Buiten het boekje?

MEDITATIEF **900**
J.J. Dronkers

Met open ogen in de val

WANDELEN MET GOD **901**
A. de Ruiter

Waar dorsten wij naar?

SCHRIFTSTUDIE **903**
H.J.C.C.J. Wilschut

Alleen full-timer
of ook specialist?

SAMENLEVING **907**
M. Wilcke-v.d. Linden
Het gezin welgezind

KERK IN ORDE **909**
M. te Velde

Het vervolg-traject
van jongeren-attestaties

KERK WERELDWIJD **912**
B. Bolt

Een kerkdienst
in Kabumbulu

en verder...

Nieuw uitgekomen

Meegelezen/ Uit de kerken

KERKELIJK LEVEN / A. de Snoo**BUITEN HET BOEKJE?**

De tijd van 'de vergaderingen' staat weer voor de deur.

Daar horen ook onze kerkelijke vergaderingen bij. In de Kerkorde (Gereformeerd Kerkboek, blz. 589v.)

is aan deze vergaderingen een apart hoofdstuk gewijd. We vinden er allerlei regels voor de samenstelling, de faken en niet te vergeten de bevoegdheden van deze vergaderingen.

Bijvoorbeeld artikel 30: 'Deze vergaderingen mogen alleen kerkelijke zaken behandelen en dat op kerkelijke wijze'.

Een regel die je de eerste kerkeraadsvergadering na de vakantie nog eens samen zou kunnen lezen en overdenken: wat behoort wel en wat niet tot ons takenpakket?

Het helpt je wat moet gebeuren zo goed mogelijk te doen. En hef voorkomt de vervelende ervaring, dat je ergens een heleboel man-uren in hebt gestoken, die beter besteed hadden kunnen worden. Een bepaalde zaak hoorde helemaal niet op de kerkeraadstafel thuis...

In *De Reformatie* van 3 juni jl. heb ik over dat takenpakket van de **kerkeraad** een **opmerking gemaakt**, die de **vraag** heeft opgeroepen of de Kerkorde op een **bepaald** punt niet met zichzelf in sùjd is.

We pleitten in dat **artikel** voor een (weer meer) bewuste **schoolkeus**. Gewoontegetrouw sturen velen hun **kinderen** naar een gereformeerde school. Een goede gewoonte! Maar juist bij **dingen** die zo heel vanzelfsprekend **kunnen** zijn, moet je niet vergeten **regelmatig ook de** waarom-vraag te **stellen**: waarom doen we het eigenlijk **zo**?

In dit verband **wees ik ook even op de taak van de kerkeraad**, zoals die is geformuleerd in **artikel 57** van de Kerkorde: 'De **kerkeraden** zullen erop toezien dat de **ouders**, zo-

veel zij kunnen, hun kinderen onderwijs laten volgen dat in **overeenstemming is met de leer van de kerk**, zoals zij dit bij de doop beloofd hebben.'

Een **opmerkzame** lezer stuurde mij wat vragen toe **zowel** over de formulering van **artikel 57** als **over de** plaats van dit **artikel** in de Kerkorde. Hoort een dergelijke **bepaling** hier wel thuis? **Kort gezegd**: is **artikel 57** niet in strijd met **artikel 30**?

De kerkeraad als schoolbestuur

Laten we **eerst even een** duik nemen in de geschiedenis van art. 57. Wat is er **aan de** huidige formulering van dit **artikel** (door de synode van Groningen-Zuid 1978) voorafgegaan? We willen dan vooral **letten op wat er over de** verhouding kerk – school is gezegd in officiële **kerkelijke** papieren.

Tot de oudste kerkelijke papieren van de Gereformeerde Kerken in Nederland behoren de **artikelen van het Convent van Wezel in 1568**. In het tweede hoofdstuk daarvan, **artikel 32**, lezen we:

'In welke gemeente scholen zijn, waarin de schoolmeester in muziek is ervaren, die zal de kinderen voorzien, en daarop zullen de lieden volgen; maar daar geen scholen zijn of de schoolmeesters onervaren in muziek niet kunnen voorzingen, zal dienstig zijn ten minste een voorzanger aan te stellen, om het volk in het zingen voor te gaan; en hun gezang te matigen en te reguleren, en dan allermeest, als de predikant in muziek geheel onervaren is'.

De schoolmeester-voorzanger moest dus de **gemeentezang** 'matigen w reguleren'. Een **begrijpelijk** verlangen. Dat blijkt uit de **opmerking** van een **Engelse predikant**, die na een **bezoek aan Nederland** verslag doet van de **kerkzang**: 'Ik dacht dat alle stieren van Basan op mij afkwamen, toen de mensen hun **psalmverzen aanhieven**'.

Gelukkig heeft Wezel ook nog wel **uitspraken van meer gewicht** gedaan. In **artikel 3 van hoofdstuk III** wordt **aangedrongen op** het onderwijzen in de catechismus óók op de

scholen. **Waarom?** Opdat de jeugd daar 'herkauwe' wat in de **kerk** is geleerd. Men onderkende het belang van de **herhaling**!

De verhouding kerk-school kwam opnieuw aan de orde **op de Synode van Dordrecht** in 1574. Daar & ngen drie classes aan op reformatie van de scholen. Het kwam nog **al eens** voor, dat **ook** in plaatsen waar de kerk **met de reformatie was meegegaan**, het onderwijs nog altijd in **roomse handen** was.

De synode besloot er bij de **predikanten op aan te dringen**, dat zij zouden bewerken dat **bestaande** scholen gereformeerd werden. Bij de overheden moest worden **aangedrongen** op ontslag van **ontrouwe leerkrachten**. **Verder moest men de** vrijheid **tot het stichten van** scholen **vragen in plaatsen**, waar die nog niet gevonden werden. Vooral **dit laatste besluit** laat zien, **hoe de kerk van de reformatie het als één van haar eerste taken zag: zorgen voor** onderwijs aan de jeugd van de kerk. Nu werd ook **vóór de Reformatie al** onderwijs **gegeven** vanuit de **kerkm**. Maar dat **betrof** vooral onderwijs **met het oog op een geestelijk ambt**. Karel de Grote heeft zich **wel ingespannen voor een bredere opzet d.m.v. volksscholen**, maar het is eigenlijk nooit een zaak van het hele volk geworden.

De grote stoot daartoe kwam van de Reformatie: onderwijs voor het hele volk, want ze moeten allemaal zelf de Bijbel **kunnen** lezen.

Tegen deze **achtergrond** verstaan we de **bezorgdheid van de volgende Synode van Dordrecht, in MW**. Op veel plaatsen kwam het tot gereformeerd onderwijs, maar vraag niet hoe! Plaatselijke overheden maakten zeker nog **al eens** makkelijk van af. Ze zochten naar een zo voordelig mogelijke oplossing en stelden **geen bijzondere eisen aan de kwaliteit van het onderwijs**. Vaak gaven onbevoegden onderwijs. Mensen die een aantal functies tegelijk vervulden. Een voorbeeld. Van een koster ergens in Groningen wordt verteld, dat hij 'tegelijktijd barbier was, een her-

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGEREDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. A.L.Th. DE BRUJNE, DRS. B. LUITEN,
PROF. DR. C.J. DE RUIJTER,
DS. A. DE SNOO.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DRS. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

W.L. DE GRAAFF, Wortmanstraat 138, 8265
AG Kampen, Td. (05202) 31201.

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA te Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre BV,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes, Tel. (01100) 15591.

ABONNEMENT:

f 85,75 per jaar; f 46,25 per halfjaar; studenten f 70,25 per jaar (binnenland). Buitenland: f 144,50 per jaar (zespst).

Een **abbonnement** kan per maandingaan, maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee maanden voor het verstrijken van de **betalingstermijn** (opzegging van jaarabbonnement vóór 1 november, van een halfjaarabbonnement vóór 1 juni).

Losse nummers f 1,95 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah. Tel. (05210) 15946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,84 per mm. **Contracttarief** op aanvraag.

Zonder **schriftelijke** toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad **wer te nemen**.

ISSN 0165-5191

berg hield en een boerderijtje, hij was **voorzanger** in de **kerk**, uit dien hoofde ook **zanger op** bruiloften en bij dit alles bleef **hij** zijn **gewone** werkzaamheden als schoolmeester en koster waarnemen.' En dan zijn we er nog niet. Want vergis je niet in het **gewichtige** ambt **van koster** in die dagen. Na en soms tijdens de erediensten deed hij dienst als **dorpsomroeper**: hij deed dan mededelingen over markten en boeldagen. Verder moest hij 's morgens vroeg de predikant wekken. Er is in de stad Groningen **zelfs** een bepaling geweest, dat **wanneer** de dominee zich versliep, & koster beboet zou worden met **een** halve rijksdaalder.

De kerkeraad als inspecteur

Het zal duidelijk zijn, dat bij alle goede wil en ijver, zo toch van het onderwijs aan de jeugd niet teveel verwacht moest worden. Vandaar dat de synode van 1578 met **klem** heeft aangedrongen op kerkelijk toezicht bij het onderwijs. Hieraan is o.a. vorm gegeven door **medewerking van predikanten** bij het toelatingsexamen van koster-schoolmeesters.

In 1586 kwam een Synode bijeen in 's-Gravenhage.

Op instigatie van deze synode kwam er dat jaar van overheidswege een 'generale schoolorde'. Daar in werd o.a. geregeld dat de **kerken** het volledig toezicht hadden op het godsdienstig karakter van het onderwijs. Verder zouden zij de onderwijzers examineren op het punt van leer en leven en erop letten, dat er geen verkeerde boeken in de scholen kwamen.

In de praktijk heeft deze schoolorde weinig betekend.

Wel is bijna vier eeuwen (tot 1978) de uitspraak van 's-Gravenhage van kracht geweest, dat 'de kerkeraden alom zullen toezien, dat er goede schoolmeesters zijn, die niet alleen de kinderen leren lezen, schrijven, spraken en vrije kunsten, maar ook dezelve in de godzaligheid en de catechismus onderwijzen'.

De Synode van Dordrecht 1618/19 heeft deze uitspraak als artikel 21 opgenomen in de Kerkorde. Dezelfde synode sprak verder uit dat

1. de overheid overal scholen behoort te stichten en te onderhouden, waarop de arme kinderen gratis onderwijs ontvangen
2. de schoolmeesters lid van een gereformeerde kerk behoren te zijn, vroom van leven en goed thuis in de catechismus
3. bij het onderwijs in de catechismus als leerboekjes moeten worden gebruikt a) een klein boekje met zes hoofdstukken voor de kinderen, b) een uittreksel uit de catechismus voor meer gevorderden en c) de catechismus zelf voor de ouderen
4. het toezicht op de scholen zal berusten bij de predikanten, die met een ouderling of magistraat de scholen meren bezoeken en daar zowel de onderwijzers als de leerlingen moeten aansporen
5. in geval van nalatigheid de schoolmeesters door de kerkeraad moeten worden vermaand en dat in geval van hardnekkigheid aan de overheid moet worden verzocht om in te grijpen.

Het is duidelijk, dat dergelijke uitspraken vandaag niet meer zouden kunnen. In Dordt zaten de heren van de Staat er zelf bij. Enerzijds kun je je dan als kerk richting overheid heel wat veroorloven. Met de staat aan je zijde sta je stevig in de schoenen. Maar anderzijds valt op, dat, als het er op aankomt, de overheid de touwtjes toch ook weer graag zelf in handen houdt (punt 5).

De kerkeraad als commissie van beroep

Driehonderd jaar later speelde de zaak kerk-school opnieuw op de Synode van Leeuwarden in 1920. Daar ging het vooral over de grenzen van de kerkelijke bevoegdheid. Ieder voelde aan: artikel 21 van de kerkerde past niet meer bij de feitelijke situatie. Wat hebben kerkeraden te maken voor onderwijzers? Hoe kan een kerkeraad bij de overheid vragen om de stichting van een school?

Een uitweg werd gevonden in deze interpretatie van artikel 21: dit artikel houdt de kerk de roeping voor er bij de ouders op aan te dringen, dat er goede schoolmeesters zijn. Toch bleef de schoen wringen. Er kwam geen duidelijke afbakening van bevoegdheden. In een d m de synode aangenomen rapport worden wel vele goede woorden gewijd aan het toezicht vanuit de kerken op met name het schriftuurlijk en confessioneel karakter van het onderwijs, maar de praktische uitwerking van dit toezicht bleef haken en ogen kennen.

Er worden drie redenen genoemd waarom toezicht van kerkeraadswegen gewenst is:

- a) omdat gereformeerde ouders als grondslag het Woord van God en de belijdenis van gereformeerde kerken aannemen en de kerken de roeping hebben om toe te zien of de school zich aan die grondslag houdt
- b) omdat ouders bij de doop de belofte afleggen, hun kinderen niet alleen zelf in de verbondsléer te onderwijzen, maar ook te doen onderwijzen en het & roeping van de kerk is te controleren of zij deze belofte gestand doen
- c) omdat ouders en onderwijzers als belijdende en gedoopte leden van de kerk altijd en overal inzake belijdenis en wandel aan het toezicht en de tucht van de kerk onderworpen zijn, 'niet in het minst in de dienst der school'.

Wat moet er nu gebeuren bij geschillen? Stel het geval dat een kerkeraad vindt, dat een onderwijzer ontslagen moet worden, maar de schoolleiding denkt daar anders over? In zo'n geval gaat Leeuwarden-1920 ervan uit, dat men zich zal schikken naar de uitspraak van de kerkeraad of eventueel een meerdere kerkelijke vergadering. Maar & is nu juist de moeite: want een kerkelijke vergadering heeft nu eenmaal geen wettelijke bevoegdheden op een school. Is het Groningen-1978 gelukt boven deze moeite uit te komen? Daarover, zo de Here wil, volgende week verder.

MET OPEN OGEN IN DE VAL

J.J. Dronkers

Meditatief

'...zie, een leger omringde de stad,
zowel paarden als wagens.'

2 Kon. 6 : 15m

Dom

Wat is het leven op de fiets goed!
Prachtig weer, lekker temperatuur-
tje, mooie omgeving, heerlijke weg.
Het leven lijkt nóg beter te worden.
Je oog valt op een portemonnee,
midden op de weg.

Enfin, de afloop is bekend. Het ge-
giechel achter de heg dompelt je
onder in zelfverwijt: Dom, dom,
dom – **L** had kunnen weten dat kin-
deren die portemonnee aan een
touwje hadden.

Wat voel je je een onbenul als je
met open ogen in de val loopt!

Spionage

Ziener. Het is in bijbelse tijd al
een ouderwets woord voor een pro-
feet. Maar het typeert prima een
van de speciale gaven van de pro-
feet Elisa.

Israël in oorlog met het veel mach-
tigere Syrië. Israëls tactiek is duide-
lijk: ontwijk het gevecht. Dankzij
de profeet Elisa lukt het. Want hij
'ziet' telkens waar het Syrische le-
ger zich bevindt.

Elisa – Gods alziende spion voor Is-
raëls leger.

Israël heeft hiermee een geheim
wapen. Maar niet voor lang. De Sy-
rische koning komt er achter hoe
de situatie in elkaar zit. Dan neemt
hij tegenmaatregelen. Zijn spion-
nen weten te melden dat Elisa in
Dotan is. De ziener is gezien. Een
sterk Syrisch leger omsingelt de
stad. Met open o p zit Elisa in de
val. **W**at is het nu? Dom, dom, dom?

Kwetsbaar

Je vraagt je af waarom de HERE
dit met zijn profeet laat gebeuren.
Wat is er mooier dan een onkwets-
bare profeet die telkens de dans ont-
springt?

Ja, dat lijkt mooi. Het beantwoordt,
denk ik, aan onze droom om uit de
hoek te blijven waar de klappen
vallen. Zou het niet prachtig zijn
als geloven je vrijwaarde voor
pech, ongelukken, ziekte, misluk-
king e.d.? Maar we weten dat de
praktijk niet zo is.

Kijk, en dáárom is dit m'n mooi
onderdeel van deze geschiedenis.
De ziener Elisa staat niet onkwets-
baar boven onze gekwetste wereld.
Hij staat er middenin! Met Gods
machtige gaven gaat hij naast ons
staan. Midden in de gevaren.

Er gebeurt zelfs meer! Elisa neemt
de plaats van Gods volk in. Israëls
leger kan de slag nog steeds ontwij-
ken. Elisa moet nu het gevecht voe-
ren. Daarom liep Elisa met open
ogen in de val. Ziet ú het?

Zelf 'ziener'

En dan ga ik nog meer zien! Je
voelt je zelf ook een beetje een 'zie-
ner'. In Elisa ga ik iets kenmerkend
zien van God. Hij stuurde zijn
Zoon Jezus Christus met open ogen
in onze val. Met opzet. Zijn open
ogen hielden Hem niet uit de geva-
renzone, maar brokken Hem a juist
in. Plaatsvervangend. Zó verlost
Hij blinde zondaren, die met open
ogen in satans val tuimelden.

Ik zie het: Gods open ogen voor
ons. Ogen die blinken van liefde.
Ogen die stralen van moed. Ogen
die vochtig zijn van bewogenheid.
Ogen die me laten zien: Elisa –
God is redding – juist door in onze

val te lopen. God is mét ons in ge-
varen!

Er in lopen

Dat laatste is vol troost. God is met
ons in gevaren. Gods Geest geve
dat dit een grote kracht in uw leven
mag zijn.

Maar – zie niet alleen de kracht.
Zie ook de opdracht. God stuurt
zijn Zoon midden in het gevaar.
Elisa raakt midden tussen het Syri-
sche leger verzeild.

Waarheen stuurt Hij ons?
Als Jezus de hoeren en de tolle-
naars opzoekt? En de farizeeën? Ze
zijn er nog: de heroïne-hoertjes, de
racisten. En de keurige werkeheili-
gen. De door ik-weet-niet-wat op-
gejaagde moderne mens, maar zon-
der herder.

Met door God geopende ogen in
die val lopen. Naast hen gaan
staan. Ogen proberen te openen
voor Gods bewogen ogen.
Da's niet dom. Da's wijs.
Ga met God – in gevaren.

Wandelen met God

Veel woorden van God roepen een verlangen op naar meer dan we al hebben. Of voelen bij u de 'stromen van levend water uit uw binnenste al?' Kennen we de overvloed van genade en maakt dat ons vurig in geloof en doet het ons roemen in God?

Het is *helemaal niet gek* als kinderen van God geven die in de Bijbel beloofd worden nog niet hebben. Don wil God dat we daar naar gaan verlangen en om bidden.²

Geweldige blijdschap

Ik wil nu als voorbeeld de geloofs-vreugde nemen. Bent u al vol van blijdschap? Dat ook beloofd. Jezus zegt in Joh. 15 : 11 'Dit heb Ik tot u gesproken, opdat mijn blijdschap in u zij en uw blijdschap vervuld worde'. Is bij u de blijdschap vol? Hebt u die volle blijdschap van Hem in u?

Zo ja. Gefeliciteerd.

Zo nee, dan is mijn vraag: bent u er verlangend naar? Dorst u dan ook naar God? Zoals het hijgende hert naar water smacht (Psalm 42). Die woorden van de Here Jezus maken je toch dorstig, verlangend naar meer volheid.

Petrus heeft ook gehoord dat de Here Jezus deze woorden sprak. En hij beleefde het later kennelijk ook. En vele gemeenteleden met hem. **Wij schrijft immers in zijn brief:** '...gij verheugt u met een onuitsprekelijke en verheerlijkte mugde' (1 Petr. 1 : 8). Die woorden moet je eens goed op je tong ne-

men en proeven: een onuitsprekelijke en verheerlijkte vreugde. Dat is een bijna hemelse vreugde. De hemelse volmaakte vreugde gaat daar alleen nog boven uit.

Kent u deze vreugde?

Soms kom ik iets daarvan tegen. Bij mezelf, bij anderen. Niet in het minst in tijden van groot en diep verdriet. Bij menselijke gesproken trieste sterfbedden of ongelukken. Dan blijkt daar soms bij kinderen van God een vreugde te zijn die echt opweegt tegen het geweldig trieste. Heerlijk om dat mee te maken bij anderen en dat zelf te beleven. Ja echt: heerlijk!

De vreugde ontvang je als je je totaal overgeeft aan de leiding van de Heer. Je moet in zulke omstandigheden wel, want je bent volkomen machteloos.³ Een diepe, innerlijke, onuitsprekelijke blijdschap. Ook martelaren spraken en spreken daarvan.

Maar waarom proef je van die vreugde zo weinig in dagen van

voorspoed? Wil God die vreugde alleen maar geven in moeilijke tijden?

Die beperking geeft de Here Jezus niet bij zijn blijdschaps-beloofte (Joh. 15). Ook Petrus stelt geen beperking, al schrijft hij wel aan mensen die in moeten verkeren.

Hoe kam je er dan aan?

Zit in onze te geringe overgave aan Christus een mogelijke belemmering? Dat we ons bij voorspoed minder radicaal toevertrouwen aan Hem? Jezus wijst daar inderdaad op in Joh. 15.

In vs. 11 sluit Hij bewust bij het voorafgaande aan als Hij zegt: 'Dit heb ik tot u gesproken opdat mijn blijdschap in u zij en uw blijdschap vervuld worde'. Hij sluit dan aan bij vs. 9, 10 waar Hij zegt dat we dichtbij Hem moeten blijven.

'Blijft in mijn liefde. Indien gij mijn geboden bewaart, zult gij in mijn liefde blijven, zoals Ik de geboden van mijn Vader bewaard heb en blijf in zijn liefde.'

Dat is duidelijk een voorwaarde voor het ontvangen van de gave van de blijdschap. We kunnen verlangen naar die gave en er om bidden. Maar een belangrijke vraag daarbij is: zijn we echt gericht op het blijven in zijn geboden en bidden we daar ook om? Anders kan de volle blijdschap niet naar je toe komen. Daar is de Here Jezus duidelijk over. Volle blijdschap ontvang je niet door er alleen om te bidden. Maar als je ook echt luistert naar de Here Jezus en je echt inzet om te doen wat Hij zegt. Als je Hem heer laat zijn in heel je leven. Als we dus ook door zijn kracht en onder zijn leiding zonden in ons hart en leven echt aanpak-

ken. Biddend en maatregelen nemend. Dan mag je met recht bidden om de vervulling van de **blijdschaps-beloofte**. Anders niet. Als je de gave van de **volle** blijdschap wilt ontvangen (groei in blijdschap), dan kan dat alleen als we de **radicaliteit** in ons leven brengen van het 'in Jezus blijven'. Dan mag je met recht en vrijmoedig pleiten op de belofte van de **Here** Jezus over de volle blijdschap. Dan zal de Here **ook deze** overvloediger genade geven op zijn tijd! Anders zou Jezus' woord een leugen zijn.

Eenheid met Christus

Ook in Joh. 17 heeft Jezus het over **ons** en de volle blijdschap. in **vs.** 13 zegt Hij **tegen** God de Vader dat Hij zijn werk gedaan heeft en doet '...**opdat** zij ten volle mijn blijdschap in zichzelf mogen hebben'. Tegelijk bidt Hij in datzelfde hoofdstuk dat de zijnen één mogen zijn met Hem en met God (vs. 20-23, 26). Eenheid met Christus en volle blijdschap horen bij elkaar.

Daarom **hoort ook** het verlangen naar volle geloofsblijdschap **samen te gaan** met het verlangen naar het zijn en blijven in **Christus**. Dat is: je denken laten **beheersen door** de leer van de apostelen. Dat is: leven met de levende Heer bij je, in je. Johannes schrijft **het ook weer** nadrukkelijk in zijn **eerste** brief in het **begin**: 'Deze dingen **schrijven** wij **opdat** **onze** blijdschap volkomen zij' (1 Joh. 1 : 4). Johannes zal met 'onze blijdschap' **bedoelen**: zijn blijdschap en de **blijdschap** van de **lezers**. En welke dingen schrijft **hij** dan? Vooral **over** onze wandel in het licht, het blijven in Christus, het blijven in de liefde. Dat **brengt grote** blijdschap. Waarom? Omdat dan God de Vader en **God de Zoon door** de Heilige Geest 'in ons wonen'. En dat ga je merken. Dat kan niet anders. Zij brengen een vreugde in je leven die onuitsprekelijk is en een **verheerlijkte** vreugde genoemd kan **worden**.

Dorst naar blijdschap

Verlangt u naar die volle blijdschap? Verlangt u dat die blijdschap ons denken en doen zo gaat stempelen dat anderen het ook aan ons kunnen merken dat we vol van blijdschap zijn? Ook aan ons als gemeenten. In tegenspoed maar ook bij **voorspoed**?

Dat verlangen blijkt in ons bidden en in ons inspannen om te blijven in Christus en in zijn geboden. Verlangen naar die grote en onuitsprekelijke vreugde loopt parallel met **ons** verlangen om in de liefde te blijven wandelen.

Ook daar zullen we dus om bidden. Want geloofsblijdschap is niet los **verkrijgbaar**.

Ik merk vaak bij mezelf en **anderen** een hunkering naar een **vollere geloofsvreugde**.¹ Dat is goed. Maar ik lees in de Bijbel dat dit verlangen alleen terecht is, als er ook een verlangen is om in **alles te leven** met **en** voor Jezus. Als we ons toewijden **aan** de Here, om te leven met liefde voor God **en mijn** naasten. Daar biddend op gericht **zijn** hoort er bij. Jezelf offeren **aan** Hem. Toewijding. Dat opent mee de weg naar de lessing van onze dorst naar **geloofsvreugde**. Want lees 1 Cor. 13 : 1-3 eens. Als ik de liefde niet heb, dan ben ik niets!

Wie de liefde zoekt en in zich mag gaan ontvangen en zich daarvoor laat beheersen, **gaat** die onuitsprekelijke **vreugde** kennen. Je kunt bijna zeggen: het een is het ander.

Dorst naar blijdschap gaat **samen** met honger om vol te worden van liefde voor God en je naasten. Als Jezus het een geeft, heb je ook het ander. Beiden wordt gegeven aan dorstige bidders.

¹ Daarover ging het in het eerste artikel (8 juli 1995, m. 41).

² Dat was het onderwerp van het tweede artikel (5 aug. 1995, nr. 43).

³ Zie ook Paulus in 2 Cor. 12: 8-19 '...de kracht openbaart zich eerst ten volle in

zwakheid' en '...als ik zwak ben, dan ben ik machtig*Die kracht ervaren geeft vreugde.

⁴ Dat heb ik duidelijk gemaakt in het tweede artikel, 5 aug. 1995, nr. 43.

Recificatie

Op pagina 878 van 'De Reformatie' van 19 augustus jl. is in de **rubriek 'Meditatief'** een **storende** fout gemaakt. In de tekst onder het **hoofdje 'Moordenaar'** **zijn** een paar regels omgewisseld. De juiste tekst hebben wij hieronder opnieuw afgedrukt.

Moordenaar

Pas als de **kop** van de Tegenstander vermorzeld is, is het uit met wat er **allemaal** uit zijn mond komt. Alle laster. Dan pas zwijgt de leugenaar voor het eerst. En tot die tijd zal die er **alles** aan doen het woord te nemen. Om de lelijkste gedachten hardop over God te ventileren. En om de **moed van christenen kapot te maken**. **Onze** Here Christus **noemt** de duivel de moordenaar van het begin. Zijn wapen is vooral zijn mond! De leugen! Een **sfeertje** scheppen... **van** haat. Nee, dat is zo lelijk. **Van** hatelijkheid dan. **Als** je elkaar schampert, heb je daar immers al je aandacht bij **nodig**. En verslapt, zij het een ogenblik, de aandacht voor de leugenaar van buiten. Een sfeer **van** je schamen voor **elkaar**. 'Geloof jij dat nog echt? **Dat** had ik niet van je gedacht. ik had gehoopt dat jij bij **onze** (moderne) stroming hoorde.'

Onze excuses voor deze **vervelende** fout.

ALLEEN FULL-TIMER OF OOK SPECIALIST?

over 1 Timoteüs 5 : 17

Er wordt heel wat gediscussieerd over de ambten. Zie bijv. de artikelen, die ds. Harmannij onlangs in dit blad schreef. Zijn er twee of drie ambten? En is het uitspreken van de zegen(groet) in de erediensten specifiek aan een dergelijk predikambt gebonden? Op de achtergrond van deze discussie speelt de uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17 onmiskenbaar een rol: 'De oudsten, die goede leiding geven, komt dubbel eerbewijs toe, vooral hun, die zich belasten met prediking en onderricht'. In dit artikel wil ik met u nadenken over de uitleg van deze tekst.

1. Een verschuiving in de uitleg

Hoe sterk is het onderscheid tussen het ambt van dienaar des Woords en dat van ouderling? Is het uitspreken van de zegen(groet) in de erediensten uitsluitend voorbehouden aan de predikant? Nee, zei de synode van Ommen op deze laatste vraag. Kijk niet naar de ambtsdrager, kijk naar de in Christus' naam vergaderde gemeente. Maar daarmee is de discussie nog lang niet afgerand.

Deze discussie wordt mede bepaald door een verschuiving in de uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17. Het commissierapport over de zegen(groet) in erediensten waarin geen predikant voorgaat, gaal er zonder veel omhaal vanuit dat in deze tekst te lezen is, dat de predikant herder is onder de herders.' Deze uitleg – namelijk dat niet sommige maar alle oudsten betrok-

ken zijn bij prediking en onderricht –, werd onder ons verdedigd door prof. dr. J. van Bruggen in zijn boek *Ambten in de apostolische kerk. Een exegetisch mozaïek* (Kampen, 1984).

Sindsdien heeft er een ommezwaai plaats gevonden. In zijn recensie van het boek van prof. van Bruggen deed H. Brouma de nieuwe exegese van 1 Timoteüs 5 : 17 nog met een korte opmerking af: 'Ik laat dit punt nu maar rusten wegens gebrek aan ruimte. Maar ik ben van de juistheid van dit gevoelen niet overtuigd'.² Ik vermoed, dat dat in 1985 voor meerderen gold. Nu, tien jaar later heeft de nieuwe uitleg brede aanvaarding gevonden. En dat niet alleen bij voorstanders van het Ommer besluit over de zegenende niet-dominee (dat lijkt mij een juistere omschrijving dan het spreken over 'de zegenende ouderling'). Ook een tegenstander van dit besluit als A.N. Hendriks stemt

H.J.C.C.J. Wilschut

Schriftstudie

in met de uitleg, zoals prof. van Bruggen die van 1 Timoteüs 5 geeft.³ Overigens betekent brede aanvaarding nog geen algemene aanvaarding.

Ik ga eerst met u de klassieke uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17 na. Vervolgens de uitleg, zoals prof. van Bruggen die geeft. Daarna wil ik bij deze uitleg wat kanttekeningen plaatsen.

2. Specialisten in het onderricht (de klassieke uitleg)

'Alle oudsten hebben wel tot taak te regeren en toezicht te houden, maar sommigen zijn regeer- en leeroudsten tegelijk.' Aldus de klassieke uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17, zoals J.L. Koole die verwoordt in zijn boekje *Liturgie en ambt in de apostolische kerk*.⁴

Deze uitleg heeft in de gereformeerde traditie oude papieren. Al bij Calvijn is deze exegese te vinden. Alle ambtsdragers moeten – op bevel van de apostel Paulus – om hun werk eer ontvangen. 'Toch stelt hij die hooger die in het woord en de leer arbeiden, dat is, die naarstig zijn in het woord te leeren. (...) Hieruit kan men verstaan, dat daar toen tweeërlei ouderlingen geweest zijn: dewijl zij niet allen tot het leerambt verordend waren. Want de woorden luiden duidelijk, dat sommigen wel en eerlijk geëerd hebben, dien nochtans het leerambt niet bevolen was. En voorwaar, daar werden gestadige en beproefde mannen verkoren uit het volk, die mede met de herders, met gemeenen raad en autoriteit der gemeente, de discipline bedienden, en waren als corrigeerders in de beïeriging der zeden.'⁵

De echo van **Calvijs uitleg horen we** in het vroegere **formulier** ter bevestiging van ouderlingen en diakenen. Nadat 1 Timoteüs 5 : 17 geciteerd is – uiteraard in de Statenvertaling – volgt als toelichting: 'Daar ziet men, dat in de apostolische kerk twee soorten van ouderlingen zijn geweest, waarvan de eersten hebben gearbeid in het Woord en de leer, en de anderen niet. De eersten waren de **dienaars des Woords** en herders, die het **evangelie** verkondigden en de Sacramenten bedienden; maar de anderen, die niet in het Woord arbeidden, en nochtans in de gemeente dienden, droegen een bijzonder ambt: dat zij namelijk over de **kerk** opzicht hadden; en die regeerden, met de dienaars & s Woords'.

Tot in de twintigste eeuw was deze opvatting in gereformeerde **kring gemeengoed**. C. Bouma volgt deze zowel in de Korte Verklaring als in zijn **grote** commentaar op 1 Timoteüs.⁶ Ook Herman Ridderbos – hoe voorzichtig ook in zijn formuleringen – houdt vast **aan een zeker onderscheid in de ouderlingschap**. Al zijn allen **oudsten** en **moeten** allen naar 1 Timoteüs 3 : 2 bekwaam zijn **om te leren**, **dit neemt** niet weg, 'dat hier ook van een arbeid in het woord en in de leer gesproken wordt, die niet door allen, maar door **sommigen** werd vericht'. Ridderbos denkt daarbij concreet aan **de prediking in de samenkomsten van de gemeenten en aan de catechese**.'

Aardig is, dat de klassieke uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17, als hierboven weergegeven, niet **alleen in gereformeerde kring** aangehangen wordt. G. Wohlenberg – een **luthers** exegeet – volgt in **hoofddlijn deze oude vertrouwde exegetese**.⁷ Ook een kritisch verklaarder als W. Lock noemt deze uitleg als eerste mogelijkheid? Met recht mag hier van een **klassieke** uitleg gesproken worden. Een uitleg, die langdurig en in **brede kring** ahang gevonden heeft. Daarmee is & juistheid van deze uitleg nog

niet **gegeven**. Niet de **tijdsduur** en de hoofden tellen, maar alleen de argumenten! Samenvattend: in de klassieke uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17 zijn **geenen**, die zich belasten met **prediking** en onderricht vooral de specialisten. Aan sommigen onder de oudsten is in het bijzonder de prediking en het onderwijs toevertrouwd. Opvallend is daarbij, met **hoeveel overtuiging** deze uitleg gegeven wordt. **Meer** dan één verklaarder spreekt over een duidelijk onderscheid!

3. Zwaarder belaste oudsten (de uitleg van J. van Bruggen)

in zijn al eerder in dit artikel genoemde boek *Ambten in de apostolische kerk*. Een exegetisch mozaïek, wijst prof. van Bruggen de klassieke uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17 af. Hij noemt **daarvoor** de volgende argumenten (p. 102 e.v.):

1. alle **oudsten** hebben de **taak** om de gemeente te leiden in woord en leer, hoe zou dat opeens de taak worden van een **subgroep** onder de leidinggevende oudsten?;
2. het Nieuwe Testament spreekt steeds over oudsten zonder daarbij **onderscheid** te maken; het ligt niet voor de hand dat in 1 Timoteüs terloops een **onderscheid in twee** soorten oudsten als een **vanzelfsprekende zaak** kan worden genoemd;
3. was er **inderdaad** in 1 Timoteüs 5 : 17b een tweede groep ambtsdragers bedoeld, dan zou men verwachten dat het functie-aanduidende woord 'oudsten' zou **zijn** herhaald. Niet het werkterrein is onderscheidend. Het **accent** ligt op het **werkwoord** 'zich belasten met'. Anders is de consequentie, dat de andere oudsten niet werken in woord en leer. Wie de regeer-oudste leiding laat geven met het woord, heft in feite het **verschil** tussen vs. 17a en 17b op;
4. vs. 17b begint met **het** woordje

'vooral'; het gaat nog steeds over dezelfde ouderlingen. In vs. 17b volgt een kwalificerend werkwoord ('zwoegen, veel tijd en kracht **geven** aan') en een herhaling van het **werkterrein** van de leidinggevende oudsten ('woord en leer'). Het ligt meer voor de hand om verschil in intensiteit aan te nemen, waarmee men zich aan het werk van de oudsten kan geven;

5. **op deze manier ontstaat ook** een goede verbinding met vs. 18: **voor** het levensonderhoud van die zwoegers in woord en leer moet gezorgd worden.

Kortom, er is **maar één** soort oudsten, waarvan sommigen heel **zwaar trekken** aan het werk, dat oudsten is toevertrouwd. Geen specialist dus. Eigenlijk alleen maar een **full-timer**, die – ook naar **Galaten 6 : 6** – recht heeft op verzorging in het levensonderhoud. Per consequentie meent prof. Van Bruggen, dat het in 1 **Tessalonicenzen 5 : 12** e.v. ('Wij verzoeken u, broeders, hen, die onder u **zich** moeite getroosten, die u leiden in **de Here en u** terechtwijzen, te erkennen, en hen zeer hoog te schatten in liefde, om **hun** werk') niet om **alle oudsten gaat, maar** alleen om de 'zwoegers'.

De eindconclusie van prof. Van Bruggen is: 'Wij concluderen dat de apostelen **één** soort oudsten in elke gemeente hebben aangesteld met als taak de gemeente te **weiden** door woord en leer. Het feit dat **sommigen daarmee** intenser bezig konden zijn dan anderen en dat zij mogelijk ook met speciale, **tijdelijke**, opdrachten werden belast, wettigt niet het invoeren van twee ambten. **Wanneer** sommigen in de dienst van de oudsten meer belast worden **dan** anderen, blijft het één ambten taak. Intensiever werken leidt alleen tot intensievere eer **en** waar nodig ook tot materiële steun. Dit onderscheid tussen oudsten en oudsten is **gradueel en bijkomstig**, het is niet **structureel** of **wezenlijk**' (p. 1041105).

4. Kanttekeningen bij de nieuwe uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17

Het lijkt mij onweerlegbaar, dat er in 1 Timoteüs 5 : 17 geen sprake is van een principieel onderscheid tussen twee soorten oudsten. Het feit, dat in vs. 17b de functie-aanduiding niet herhaald wordt, spreekt hier boekdelen. Het gaat om een onderscheiding binnen de ene ouderlingschap. En daar zijn inderdaad alle oudsten geroepen om te onderwijzen met het Woord van God.

Binnen die ene ouderlingschap is echter wel degelijk een onderscheiding aanwezig. Sommigen belasten zich met woord en onderricht. Dat heeft ongetwijfeld te maken met de intensiteit van het ambtswerk. Zij, die zich belasten – de 'zwoegers' – steken veel, zo niet al hun tijd en energie in hun ambtswerk. Daarom mogen zij ook van de gemeente verwachten, dat deze hen materieel verzorgt.

Alleen – is dit nu uitsluitend een kwestie van intensiteit? Zijn binnen de kring van de ouderlingschap ineens wel allen leraars, om het te zeggen in de taal van 1 Korintiërs 12 : 29? Het blijft opvallend, dat Paulus het werkterrein van deze zwoegers erbij noemt. Is dat alleen maar een herhaling van wat aller werkterrein is? Ik betwijfel dat. Als het hier om niet meer dan een herhaling gaat, krijgt de aanduiding 'in woorden leer' een grote mate van overbodigheid en van zinloze abundantie. Het werkterrein wordt hier toch niet zonder reden vermeld?

Dat doet mij vermoeden, dat Paulus in 1 Timoteüs 5 : 17 'woord' en 'leer' in pregnante zin gebruikt. Een verbijzondering van wat aller werk is. Alle ouderlingen moeten Gods Woord doorgeven. Maar sommigen zijn er de aangewezen figuren voor om dat Woord te verkondigen in de samenkomsten van de gemeente. 'Woord' is in 1 Timoteüs 5 : 17 niet hetzelfde als Gods Woord, maar – zoals meer dan één

exegeet m.i. terecht opmerkt – het spreken, de verkondiging van Gods Woord. Alle ouderlingen moeten ook bekwaam zijn om te onderwijzen. Sommigen echter doen het meer systematisch en geregeld in de catechese. Zoals bijv. Timoteüs zelf dagwerk had aan het voorlezen, het vermanen en het leren (1 Timoteüs 4 : 13). De oudste uit 1 Timoteüs 5 : 17b; niet alleen fulltimer, maar tevens specialist! Dat lijkt mij het waarheidselement in de klassieke uitleg. Daarin wordt aan de vermelding van het werkterrein meer recht gedaan dan in & nieuwe uitleg!

Hier kan 1 Tessalonicenzen 5 : 12 m.i. niet als een tegenargument gelden. Daar is ook sprake van 'zwoegers': zij, die onder u zich moeite getroosten. Het arbeidsterrein blijft ongenoemd. Wijst dat er niet op, dat het ook in 1 Timoteüs 5 achterwege had kunnen blijven, dat het daar recht alleen maar om louter herhaling gaat? Die redenering gaat mij te vlot. Zoals ik mij ook afvraag, of het in 1 Tessalonicenzen 5 : 12 om dezelfde gaat als in 1 Timoteüs 5 : 17b. Zou het in 1 Tessalonicenzen 5 : 12 niet om alle oudsten kunnen gaan, die zich allemaal – ook al is het niet full-time – veel moeite getroosten in de dienst van de gemeente? Mag je 1 Tessalonicenzen 5 zomaar herleiden tot 1 Timoteüs 5 en omgekeerd? Ik heb hier grote aarzelingen.

Hoe het ook zij, naar mijn mening is de uitleg, dat de aanduiding van het werkterrein slechts herhaling is, te mager. Prof. Van Bruggen is van mening, dat in de klassieke uitleg het werkwoord 'zwoegen' noodzakelijkerwijze wat kleurloos wordt (a.w., p. 103). Bij zijn eigen uitleg blijft echter het aangegeven werkterrein niet meer dan een kleurloze herhaling. De aanduiding van het arbeidsveld krijgt pas werkelijk zin, wanneer er een specifiek werkterrein mee wordt aangegeven. Ik merkte al op, dat het hierbij niet om een principieel verschil gaat. Is mijn vermoeden juist, dan gaat het om een werkverdeling. Zo blijft de

oudste van 1 Timoteüs 5 : 17b verbonden met die van vs. 17a. Tegelijk heeft hij een eigen positie – die van predikant en catecheet –, die hem van zijn medebroeders onderscheidt. Niet principieel, maar functioneel. Prediking en catechese hebben een eigen functionaris.

In dat licht gezien hoeft er geen bezwaar te zijn tegen de zinsnede in het huidige formulier ter bevestiging van ouderlingen en diakenen: 'Nu waren er in de eerste christelijke gemeente ouderlingen die leiding gaven en ouderlingen die bovendien geroepen waren tot prediking en onderwijs. De laatsten noemen wij dienaren des Woords'. Is er in 1 Timoteüs 5 : 17b inderdaad sprake van een specifiek werkterrein, dan zegt het formulier geen woord teveel. Bovendien zet het formulier niet een direct is-gelijkteken tussen de oudste van 1 Timoteüs 5 : 17b en de dominee, zoals wij die kennen. De historisch bepaalde vormgeving klinkt genoegzaam door in de formulering: & laatsten noemen wij dienaren des Woords.

De nieuwe exegeese. Zo praten wij over de uitleg van 1 Timoteüs 5 : 17, zoals onder ons prof. Van Bruggen die heeft gegeven. Maar Prediker zei het al: Er is niets nieuws onder de zon. Het geldt ook op het terrein van de exegeese. Al in 1911 wees G. Wohlenberg in zijn commentaar op 1 Timoteüs 5 in een voetnoot (!) de gedachte af, dat in vs. 17b het accent zodanig op het werkwoord 'zich belasten' zou liggen, dat alle oudsten ambtelijk geroepen waren om te preken en te leren...

5. Tenslotte

Met dit artikelte is zeker niet het laatste woord over 1 Timoteüs 5 : 17 gesproken. Wat ik alleen maar heb willen aantonen is, &t er ook bij de nieuwe uitleg vraagtekens te zetten zijn, en dat de klassieke uitleg waardevolle elementen bevat. Tot voor kort was de klassie-

ke uitleg vanzelfsprekend in gereformeerde kring. Er groeit een nieuwe vanzelfsprekendheid t.a.v. de nieuwere uitleg. Die vanzelfsprekendheid heb ik enigszins willen doorbreken. Verdergaande studie – o.a. over 1 Timoteüs 5 : 17 – is dringend nodig, voordat er ingrepen worden gepleegd in kerkorde en andere kerkelijke papieren. Een dergelijke operatie zouden we bij nader inzien wel eens erg kunnen betreuren.

¹ Zie het commissierapport, *Acta Ommen* 1993, p. 391 (punt 5).

² Ref. 60 (1984/85), p. 800-802, 813-815; ti-taat op p. 814.

³ Zie A.N. Hendriks, *Die alles in allen volmaakt*, Haarlem 1990, p. 77/78.

⁴ Kampen 1949, p. 94.

⁵ *Uitlegging op de zendbrieven van Paulus aan Timotheüs, Titus en Filemon*, Goudriaan 1972, p. 77.

⁶ *De brieven van den apostel Paulus aan Timotheüs en Titus, opnieuw uit den grondtekst vertaald en verklaard*, Kampen 1937, p. 98 (K.V.); *De brieven van den apostel Paulus aan Timotheüs en Titus*, Amsterdam 1942, p. 191 (K.N.T.).

⁷ *De pastorale brieven*, K. 1967, p. 139 (C.N.T.).

⁸ *Die Pastoralbriefe*, Leipzig 1911, p. 188 (Kommentar zum N.T.).

⁹ *The pastoral epistles*, Edinburgh 1936, p. 62 (I.C.C.).

Bijbels recht, oefeningen in exegese, door prof. mr. H. van den Brink. Uitgegeven door Uitgeverij Kok Kampen, f 64,90 (368 blz.).

Ouders én kinderen, een theologisch-ethische bezinning, door dr. D.J. Steensma. Uitgegeven door Uitgeverij Boekencentrum — f 55,— (371 blz.).

Op het tweede plan, evangelisten in de tweede helft van de 19e eeuw, door dr. G.J. Mink. Uitgegeven door Uitgeverij J.J. Groen & Zoon, f 39,50 (296 blz.).

Een ogenblik stilte, gebeden voor elke dag en allerlei gelegenheden, door Sipke van der Land. Een uitgave van Kok Voorhoeve, f 14,90 (72 blz.).

Liefde geest, het verhaal van Ruth opnieuw verteld, door W. Dekker. Uitgegeven door Kok Voorhoeve, f 14,90 (68 M.).

Aanschouw het verbod, een selectie openingswoorden van Ds. C. van den Bergh die hem bij het afscheid als voorzitter van de Gereformeerde Bond werd aangeboden. Een uitgave van Maassluisse Drukkerij, f 19,50 (143 blz.).

Overpeinzingen van een pelgrim, door ds. J.T. Doornenbal (vormd predikant, ? 1975), samengesteld door S. van Dijk. De herziene druk, uitgegeven door De Banier-Utrecht, f 39,50 (428 blz.).

Samenwonen verplicht, aanzet voor een regeling van niet-huwelijkse samenlevingsvormen door mr. M.E. Bos e.a. Groen van Prinsterer-reeks 76, uitgegeven door

N uitgekomen

De Vuurbaak Bameveld, f 13,90 (57 blz.).

Reslity 3.1, mens in perspectief, interviews uit de EO tv-serie onder redactie van N. van Haaften en drs. P. van Kampen. Een uitgave van Buijten en Schipperheijn Amsterdam, f 24,90 (189 H.).

De hel van Tjideng, herinneringen van Bep Groen, ex-gevangene Jap-~~, october '42-december '45, door E.G. van der Stouw-Lengkeek. Een uitgave van De Vuurbaak, f 19,75 (95 blz.).

De nacht tot dag verklaard, een gedichtenbundel van Ietje Liebeek-Hoving. Uitgegeven door Kok Kampen, f 17,90 (60 blz.).

Bloemen voor jou, door Beverley Parkin. Uitgegeven door Ark Boeken, f 12,50 (40 &.).

Gods liefde, een bijbels doorkijkboekje, door Anneke Wind, Ark Boeken, f 695 (16 H.).

Het verhaal van Jona, Het verhaal van Mozes en Gods wereld, twee boekjes uit de Lammetjes-serie van Ark Boeken, f 3,50 per stuk.

Samenleving

In het beleid van de Nederlandse overheid is het normatieve denken over het gezin de afgelopen jaren stelselmatig verwaarloosd. Het werd verdrongen door een krachtig individualiseringsdenken. Daarin wordt het gezin eerder beschouwd als een belemmering dan als een waarborg voor de ontplooiing van individuele burgers. Veel overheidsmaatregelen houden onvoldoende rekening met de positie van het gezin. Het overheidsbeleid kreeg een gezinsonvriendelijk en gezinsontmoedigend gezicht.

Tegen deze achtergrond ontwikkelde het GPV een actieplan, dat dit voorjaar verscheen onder de naam **Het gezin welgezind**. In dit actieplan wordt het normatieve belang van het gezin uitdrukkelijk onderstreept. Het wetenschappelijk bureau van het GPV, de Groen van Prinsterer Stichting, verbindt de viering van haar 25-jarig bestaan met dezelfde thematiek. Het jubileumcongres heeft als thema 'Gezin: hoeksteen of sluitpost'.

Grondstructuur

Het gezin neemt een centrale plaats in onze samenleving in. Door de eeuwen heen heeft het zich bij alle maatschappelijke veranderingen weten te handhaven, wereldwijd. Internationale verdragen en de Universele Verklaring van de Mens onderstrepen het belang van het gezin met formuleringen als: 'Het gezin vormt de natuurlijke en fundamentele kern aan de maatschappij en

heeft recht op bescherming door de maatschappij en de staat'. In deze formulering wordt tenminste al recht gedaan aan het simpele biologische feit dat kinderen uit ouders geboren worden. Daarmee is ook de grondstructuur van het gezin aangegeven.

M is het gezin zo oud als de mensheid zelf, het heeft niet altijd dezelfde vorm gehad. De samenstelling van het gezin is in de loop der tijden veranderd. We moeten die

verandering echter niet overschatten. Het wonen in uitgebreide huishoudens met inwonend personeel en meer generaties gold ook vóór 1850 maar een klein deel van de bevolking en dan vooral op het platteland. Wat veranderd is, zijn & relaties tussen mannen en vrouwen, tussen ouders en kinderen en de invulling van het ouderschap. Ook heeft het gezin functies die het vroeger had, verloren. Sociaal-economische factoren hadden en hebben een grote invloed op de vormgeving van het gezin. Zo is het gezin van vóór de Industriële Revolutie anders dan het huidige gezin. De industrialisatie heeft een geweldige invloed gehad op de functie van het gezin. Veel werk dat binnenshuis gebeurde, zoals het vervaardigen van textiel en het verduurzamen van voedsel, werd overgenomen door fabrieken.

Scheiding

Terwijl gezin en arbeid vroeger een eenheid vormden, is er nu over het algemeen sprake van een scheiding. Het privéleven van mensen, de activiteiten die binnen huwelijk en gezin plaatsvinden, wordt veelal afgeschermd van het maatschappelijk functioneren van de gezinsleden. Dat geldt voor de arbeid van de kostwinner, maar in mindere mate ook voor het schoolleven van de kinderen. Voor de gezinsrelaties heeft dat zowel positieve als negatieve gevolgen. Positief is dat er meer maatschappelijke ontplooiing~ voor vrouwen en kinderen zijn ontstaan. Negatief is de geïsoleerde positie waarin het gezin terecht kwam. Gezinnen zijn eilandjes geworden, steeds minder verbonden met familie- of buurtge-

meenschap. De tijd die gezinsleden voor elkaar beschikbaar hebben, lijkt spaarzamer te worden. De verscheidenheid in gezinsvormen is toegenomen. Veranderde opvattingen in de samenleving over huwelijk en moraal hebben bovendien geleid tot alternatieve samenlevingsvormen.

Christen-politici *staan* voor de vraag hoe om te gaan met het gezin in een samenleving die steeds verder individualiseert. De wetten van God met betrekking tot huwelijk en gezin moeten immers in een concrete situatie vorm worden gegeven. Enerzijds moet rekening gehouden worden met & verschillende verschijningsvormen van het gezin en v   gen binnen het gezin. Anderzijds zal dit niet ten koste mogen gaan van de normatieve betekenis van huwelijk en gezin.

GPV-actieplan

Het actieplan van het GPV gaat uitvoerig in op deze vraagstukken. Er zijn tal van redenen om de positie van het gezin politiek opnieuw aan de orde te stellen. Geconstateerd wordt dat de overheid het normatieve denken over het gezin de afgelopen jaren stelselmatig heeft verwaarloosd. Er zijn onvoldoende maatregelen genomen die de positie van het gezin versterken. Anderzijds zijn er maatschappelijke ontwikkelingen die om bezinning vragen. Zo liggen rolpatronen binnen het gezin *minder* vast dan weleer. Gezinstaken zijn minder duidelijk afgebakend. Daarbij komt dat de waardering voor het verlenen van onbetaalde zorg in de geïndividualiseerde samenleving sterk is afgenomen.

Het normatieve belang van het gezin wordt in het actieplan duidelijk onderstreept. Het gezin wordt omschreven als *het* verbonden zijn van één man en één vrouw met elkaar en met de kinderen, als die hun geschonken worden. Huwelijk en ouderschap vormen het fundament van het gezin en zijn niet slechts een biologisch gegeven,

maar als universele norm door God reeds in de schepping ingesteld. Vanuit deze visie wordt bestreden, dat de overheid de keuze voor een samenlevingsvorm als een particuliere aangelegenheid zou moeten beschouwen. Het actieplan neemt stelling tegen de gelijkstelling van het gezin en alternatieve samenlevingsvormen. Het maakt zich sterk voor een publieke erkenning van de unieke positie van huwelijk en gezin.

Keuzevrijheid

De voorgaande woorden blijven in het actieplan niet in de lucht hangen, maar worden concreet uitgewerkt. Gepleit wordt voor een beleid gericht op beperking van *echtscheiding*, maar ook voor de komst van een coördinerend bewindsman of -vrouw voor   . Een bewindspersoon die de plannen van ieder departement moet doorlichten op gezinsvriendelijkheid. Andere actiepunten laten zien dat de overheid dient in te spelen op de veranderde positie van het gezin. In veel gezinnen is geen sprake meer van een traditionele rolverdeling. Steeds vaker worden kostwinnerschap en de zorg voor de kinderen door de ouders gedeeld. Het *GW* staat hier niet negatief tegenover, maar wijst wel op de consequenties van het overheidsbeleid voor, met name, grotere gezinnen en alleenverdieners. Door bezuinigingen op de kinderbijslag en studiefinanciering, drukken de kosten van kinderen steeds zwaarder op het gezinsbudget. Daardoor kunnen ouders genooddakt zijn beiden buitenshuis te werken. Door gezinsonvriendelijk overheidsbeleid is er dan geen keuzevrijheid meer. Terecht bepleit het actieplan die keuzevrijheid. Het moet mogelijk blijven dat een van beide ouders zich volledig wijdt aan de verzorging van de kinderen. Maar ook de keuzevrijheid van ouders die betaalde en onbetaalde arbeid samen willen delen, komt in het actieplan tot zijn recht. Gepleit wordt voor verdere

verruiming van de mogelijkheden voor deeltijdarbeid. Die biedt immers grotere ruimte voor de gezamenlijke verzorging van de kinderen. De vraag of deeltijdarbeid in allerlei functies wel mogelijk is, wordt niet beantwoord. Het actieplan heeft dan ook meer het karakter van een program dan een uitgewerkte nota.

Met de tijd mee

Gaat het GPV niet te veel met de tijd mee? Die vraag ligt voor de hand. Zeker gezien het pleidooi voor meer deeltijdarbeid. In het actieplan houdt het *GW* echter rekening met veranderde omstandigheden, zonder zijn visie op de bijzondere positie van het gezin prijs te geven. Tot dat bijzondere behoort de gezamenlijke opvoedingsverantwoordelijkheid van ouders. Die verantwoordelijkheid komt in het gedrag als de arbeidstijden zo flexibel zijn dat het ten koste gaat van de sociale functie van het gezin. In ieder geval mogen de zorgtaken van het gezin niet onder druk komen te staan. Vandaar dat ook het ouderschaps- en zorgverlof een actiepunt vormt. Mogelijkheden voor een doorbetaald zorgverlof voor werknemers die voor kortere tijd mantelzorg aan een gezins- of familielid willen geven, dienen vergroot te worden. Ook wordt de overweging aanbevolen om gedurende een drukke periode (bijvoorbeeld als de kinderen klein zijn of de ouders hulpbehoevend) de werkweek te bekorten.

Gebrokenheid

Het GPV-actieplan schildert geen ideale situatie, maar houdt concreet rekening met de gebrokenheid van het leven. Die komt bijvoorbeeld tot uiting als relaties tussen ouders en kinderen geschonden zijn. Gezien de kwetsbare positie van het kind, bepleit het actieplan opvangmogelijkheden voor zwerfjongeren, de aanstelling van een kindermiddelen en de kindertelefoon.

Het zijn kanalen voor kinderen om op **informele** wijze signalen af te geven bij ontwrichte gezinssituaties. Een rechterlijke uitspraak kan in **zulke** situaties nog al eens **polariserend** werken. Het optreden van een ombudsman of telefonische hulpdienst daarentegen kan **de** onderlinge verhoudingen binnen het gezin **soms** op ongedwongen wijze bespreekbaar **maken** en een **pad** naar de professionele hulpverlening banen.

Al met al omvat het actieplan meer dan veertig **actiepunten** die burgers en politici **moeten** activeren het **gezin** weer op de politieke en maatschappelijke agenda te plaatsen. Het is een plan **dat** een integraal **gezinsbeleid** **voorstaat**, omdat de positie van het gezin op veel terreinen van het leven aan de **orde** kan **komen**. Zeker als het gaat om de voorwaarden **voor** een **goed** gezinsleven, mag de overheid **niet** aan de kant blijven staan. Erkend moet worden dat er veranderingen in de maatschappij **zijn**, **waar** de overheid niet of nauwelijks invloed op heeft. Te denken is aan de **grote** invloed van de televisie op het gezinsleven.

De tijd waarin het actieplan wordt gepresenteerd, is gunstig. De maatschappelijke discussie gaat weer in de richting van **eerherstel** van normen en waarden. Ondanks de koudwatervrees voor het traditionele **gezin**, komen steeds meer sociale wetenschappers tot de **ontdekking** dat het traditionele gezin zo **gek** nog niet is. Dat het **een** veilig en stabiel toevluchtsoord kan **vormen** **waarin** ieder zich geborgen voelt en zich gerespecteerd **weet**. Nu de samenleving de gevolgen ondervindt van de individualisering, is het **GPV** bij de tijd als ze opnieuw de aandacht vestigt op het gezin als **fundamenteel** samenlevingsverband. Omdat het gezin 'samenhang en **vitaliteit** geeft aan de maatschappij'.

Kerk in orde

HET VERVOLG-TRAJECT VAN JONGEREN-ATTESTATIES

*Een paar maanden geleden stond er in ons blad iets over jongeren-attestaties. De kerkeraad van Rotterdam-C. trok publiek aan de bel. In een driestar **steunde** ik die noodkreet. Laat jongeren niet tussen wal en schip vallen!*

*Rotterdam vroeg: **hou je terwille van de pastorale aan de kerkelijke regel, dat studenten en andere jongeren op eigen benen kerklid moeten zijn in de plaats waar ze wonen. Ze moeten dus niet lid blijven in de gemeente waar hun ouders wonen.***¹

Enkele **ouders** van studerende **jongeren** schreven mij hierover. Hun **commentaar** kwam in het kort herop neer: je **moet** wel **méér** zeggen dan dat onze studenten in hun 'studie-stad' lid moeten zijn. Want hoe worden ze daar vervolgens in de gemeente opgevangen? Nou, dat is ook altijd zo geweldig niet!

Met **andere woorden**: het **pastorale** vervolg-traject moet dan **wel** **goed** zijn. Anders is het schermen met de kerkrechtelijke regel niet overtuigend.

Die **kritische opmerking** is terecht. ik wil daar op een paar punten nader aandacht aan besteden. Deze **week** beginnen overal in het land **gereformeerde** jongeren een studie aan een universiteit of een HBO-in-

stelling of dergelijke. Het is goed om zondag in de **kerk** voor hen te bidden. En **om** in de komende weken rond attestaties en pastoraat met christelijke zorgvuldigheid te handelen.

Nooit te vangen in één 'lidmaatschap'

Eerst even iets over onze kerkelijke afspraken over de **pastorale zorg** aan alleenstaande **jongeren**. Die blijkt tekens weer niet echt **volgende** te zijn. Altijd weer vallen er mensen tussen wal en schip. Daar **zijn** volgens **mij** verschillende **oorzaken** voor. Eén daarvan is, **dat de situatie van deze groep kerkleden nooit is te vangen in de kerk-**

rechtelijke **vorm** van een **kerklid** zijn op één plaats.

Wij **gaan** er allemaal van uit, dat je maar van één gemeente lid kunt **zijn**. Je bent dus of lid in je '**thuiskerk**' of lid in je '**woonkerk**'. In dat **dilemma** geredeneerd is het inderdaad het beste dat je lid bent in je '**woonkerk**'. Daar moeten we op blijven aandringen.

Maar laten we wel wezen, eigenlijk is de situatie van jongeren niet in dit **schema** te **persen**. Het is een schema en een dilemma dat niet **reëel** is en dat daarom ook niet werkt. Veel jongeren tussen 17 en 25 leven nu eenmaal een aantal jaren feitelijk op (**minstens**) twee plaatsen. Je **zou** **eigenlijk** dus ook op **twee** plaatsen **een** deel-lidmaatschap moeten **hebben**. Beide **kerkeraden** zouden een stuk van de **verantwoordelijkheid** moeten dragen. Al naar gelang van de omstandigheden.²

Het **beseff** daarvan zien we in een uitspraak van de synode van Leeuwarden 1990. De particuliere synode van het Zuiden had de **suggestie** gedaan, dat een mobiele jongere van z'n **eigen** kerkeraad een **verblijfsattestatie** zou krijgen voor de gemeente waar **hij** of zij regelmatig de zondag doorbracht. De synode zag vanwege verschillende praktische bezwaren geen kans om aanvullingen te geven bij de bestaande regel '**kerklid** zijn daar waar je **woont**'. Maar ze heeft er wel bij de kerken op **aangedrongen**:

'2. bijzondere aandacht te besteden aan: a. eigen gemeenteleden die om aanvaardbare redenen de zondag regelmatig elders doorbrengen; b. leden van een zusterkerk die regelmatig in haar midden verkeren; 3. afspraken & maken over de ambtelijke bearbeiding, als een lid vanwege regelmatig verblijf in een zusterkerk buiten geregelde ambtelijke zorg raakt' (Acta, art. 65).

Dat **zijn** goede adviezen. Dringend bij de kerken aanbevolen. Maar de vraag is wel: heeft het voor **onze** jongeren ook effect? ik geloof het niet. Daarvoor is het besluit veel te

onbekend. En bovendien, eike **kerkeraad** moet het geval voor geval invullen. Wat is bijzondere aandacht? Wie geeft die? En hoe? En hoe ver **strek**t de verantwoordelijkheid?

Voor jongeren op eigen benen brengt het besluit van 1990 geen wezenlijke **pastorale aandacht** op twee plaatsen. Die **zou** er **alleen** komen, als de kerken een veel **concretere** afspraak maakten, bijv. over **huisbezoek** op **twee plaatsen**. Zie maar Fiet van Dijken.

Piet van Dijken wordt student

Een klassiek verhaal. Een beeld dat tevoorschijn komt uit de brieven van ouders die ik kreeg.

Piet van Dijken **komt** uit 's-Hertogenzand. Hij gaat studeren in de grote stad Leerdam. Daar is een middelgrote Gereformeerde Kerk van ± 650 leden. Keurig volgens de regels levert hij de **eerste week** zijn attestatie in bij de scriba. De **attestatie wordt** door diens vrouw bij de deur in ontvangst genomen. Als Piet 's **zondags** voor het **eerst** in de kerk in Leerdam zit, **hoort** hij zijn naam aflezen.

De volgende weken en maanden hoort Piet niets meer van de kerk. Men gaat er kennelijk van uit, dat de studenten wel zo hun eigen circuit hebben: de contacten in de gereformeerde studenten-vereniging. Wel valt er binnen een maand een brief in de bus met gegevens over de financiën, banknummers, quota en dergelijke.

Eindelijk, na vijf maanden, belt er een meneer Kranendonk om een afspraak te **maken** voor huisbezoek. Dat wordt voor Piet dan tegelijk het kennismakingsbezoek en zijn eerste persoonlijke contact met een ambtsdrager hier. Kranendonk vertelt dat hij een grote wijk heeft, op dit moment meer dan 40 adressen. De gemeente heeft een voortdurend **tekort** aan ouderlingen.

'Je begrijpt wel, dat ik dus niet veel meer kan doen dan elk jaar een keer op huisbezoek komen' zegt de ouderling met een veront-

schuldigende glimlach. En dat de dominee in zo'n situatie **helemaal** niet komen kan, dat kon **Piet** zelf al wel op z'n vingers natellen. Die 700 leden waren voor één predikant onmogelijk te overzien **w** te **bearbeiden**.

Piet in de problemen

Binnen een jaar komt Piet geestelijk in de problemen. Hij leert op college een medestudente kennen waar hij **verschrikkelijk** verliefd op raakt. Ze is niet gelovig. Maar een fijne meid, dat wel! Piet snapt wel dat haar ongeloof problematisch is. Maar hij wil haar ook niet kwijt. En om eerlijk te wezen, hij raakt langzamerhand zelf **ook** met z'n geloof in de knoop.

Met Kranendonk gaan praten? Maar die **man** kan zijn wijk al nauwelijks aan! De dominee? Die kent hij alleen van de preekstoel. Preekt wel goed, maar een beetje afstandelijk. Dus maar geen gesprek vragen. Piets ouders maken zich zorgen. Vader belt een keer met de dominee van Leerdam. Maar die vindt, dat Piet zelf eerst bij hem aan de bel moet trekken. Met opgedrongen **pastoraat** op verzoek van verontruste ouders heeft hij slechte ervaringen.

Was Piet nu maar lid in 's-Hertogenzand! Dan kon je hem bij het huisbezoek betrekken en daar de zaak eens aan de orde laten komen. Jammer ook dat de dominee bij wie hij op catechisatie heeft gezeten en belijdenis heeft gedaan, net uit 's-Hertogenzand vertrokken is. Daar had hij zo'n goede band mee. Aan één van de wijkouderlingen daar heeft Piets moeder wel iets verteld van de problemen. Maar ja, die kan er ook niets aan doen. Hij is niet ambtelijk (zoals dat heet) voor Piet verantwoordelijk.

Wat is de conclusie uit dit verhaal? Lid worden in de studentenstad heeft geen zin, als er vervolgens geen goede opvang is! Dan kun je wel hameren op het naleven van de regel die onze synodes hebben vastgesteld. Maar wat schiet je er mee

op?! Heeft het Piet van Dijken iets geholpen? Integendeel. Als hij in zijn **thuiskerk** lid was gebleven, had hij **méer** pastorale zorg **kunnen krijgen** dan nu het geval was.

Opvang gevraagd

Een verhaal als dit waarschuwt ons voor eenzijdigheid. De reacties die ik kreeg vragen daar terecht aandacht voor. We moeten de Zwarte Piet in dit **soort** dingen nooit **naar** één kant spelen.

Iemand **schreef** kort **samengevat**: als het met studerende jongeren misgaat, ligt dat voor een groter of **kleiner** deel ook **dikwijls** aan onvoldoende pastorale opvang **door** de **kerk** in de studentenstad. Volgens hem komt dat **méer voor dan** meestal gezien en erkend wordt.

Deze broeder kon wel eens gelijk hebben. We moeten **er** op blijven aandringen, dat **jongeren** lid zijn van **de kerk in hun** stad van studie of werk. Maar **die kerk m e t dan vervolgens ook wel heel trouw en ijverig en vindingrijk haar** pastorale taak **nakomen!** En als ze dat niet kan? Dan moet ze het **zèggen**. En andere **voorzieningen creëren**. Daar **zijn** in De Reformatie al **meer** dan eens ideeën en adviezen over gegeven.

Een goede herder is niet voor één gat te vangen

Ik zet even een paar suggesties op een rij die in dit verband van belang zijn.

1. Als een alleenstaande jongere met **attestatie** binnenkomt, laat dan de **kerkeraad** zorgen voor een **persoonlijk contact binnen drie weken**. **Zonodig moeten** daarvoor diverse andere activiteiten wijken. **In het begin van** het **seizoen houden** de ouderlingen daarvoor maar **gewoon** een paar avonden vrij. En als het niet mogelijk blijkt om **iedereen persoonlijk langs te gaan**, dan nodigt de **ouderling een** groepje **pas ingekomen jongeren uit** voor een voorlopig gezamenlijk

kennismakingsgesprek. Een goede **herder is niet voor één gat te vangen!**

2. Een ambtsdrager moet hoe **begrijpelijk ook een jongere niet opzadelen met zijn eigen werkdruk**. Dus nooit uitspraken (ik heb ze zelf dom genoeg ook wel gedaan!) als: 'je moet niet verwachten, dat ik je dikwijls kan komen bezoeken'. Daarmee gooi je immers al bij voorbaat een deur dicht. **Zet** bij de kennis-making altijd je eigen pastorale deur **wijd open**: 'je kunt altijd bij me **terecht, hoor!**'
3. Als **er een signaal** naar je wordt uitgezonden of als er een beroep op je wordt gedaan, **wees daar dan niet doof voor**. Kun je zelf op dat moment onmogelijk pastoraal bijspringen, zorg dan dat iemand anders het doet.
4. **Creëer nieuwe mogelijkheden voor pastoraat onder jongeren op eigen benen**. Bijvoorbeeld door ontmoetingen met een groepje jongeren samen. Als je de **goede** gesprek-thema's en de juiste **invalshoek weet** te vinden, kun je hier veel **goeds** mee doen. Schakel zo veel mogelijk ook anderen dan ambtsdragers daar bij in. Het vangnet van de **kerk** wordt gevormd **door** meer touwtjes dan die van de ambtsdragers alleen!
5. Als **een vader of moeder** van buiten de gemeente hulp zoekt voor **een studerend** of werkend **kind** dat op je grondgebied **woont**, moet je je niet verschuilen achter **formaliteiten** als 'zij is **hier** geen lid' of iets **derge-**

lijks. Besef dat er **meestal** heel wat moet **gebeuren voordat** een **ouder zo'n** telefoontje pleegt. Natuurlijk moet je aan de **jongere** geen gesprek opdringen. En je mag ook niet **maar** zo de pastorale **zorg** op je nemen voor een lid **van een** andere gemeente. Maar je zult wel uit alle macht **naar** mogelijkheden moeten **zoeken om een schaap van Christus'** kudde **dat in gevaar verkeert**, te helpen. **Of anderen te laten** helpen. Als de Here rekenschap van je vraagt **kun** je niet zeggen: 'Ik wist er wel van, **maar** ze had haar attestatie niet hier!'

¹ Zie het nummer van 4 maart 1995, p. 417 en 427.

² Ik teken hier **nog bij aan**, dat onze kerkerde niet werkt met een juridisch begrip 'lidmaatschap'. Het wordt ook nergens gedefinieerd. De kerk is niet als een vereniging, waar je denken kunt in administratieve en scherp afgebakende categorieën van 'lid' of 'geen lid'.

Er zijn immers verschillende 'graden' van 'horen bij de kerk'. Van een 'buitenkerkelijk' bijvoorbeeld, die maandenlang de kerkdiensten met groeiend geloof bijwoont, kun je niet zeggen dat hij in die maanden **h e l e maal** niet bij de kerk hoort, omdat hij nog geen 'lid in volle rechten' is. Horen bij de kerk is dynamischer m flexibel dan het administratief en formeel horen bij een vereniging.

De kerk is meer te vergelijken met een **g e z i n**. Een uitwonend kind dat regelmatig enkele dagen thuis komt, houdt niet op 'lid' van het gezin te zijn. Het blijft op een bepaalde manier tot het gezin behoren. Het is **in de week**ends niet 'zmaar een logé'. In de kerk past een soortgelijke manier van **en**ken en niet een formele 'lid-of-geen-lid—denering'.

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

VAN

HO

VAN

HOT

VAN

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam. Winkelcentrum Keizerswaard

EEN KERKDIENT IN KABUMBULU

B. Bolt

Kerk wereldwijd

'Hoe laat begint de kerk vandaag?' 'Ja, meestal om half tien, het hangt er wat van af; als het erg donker weer is, wordt het meestal wat later.' Het is vandaag helder weer, dus gaan we ervan uit &t de dienst nu wel op tijd zal beginnen. Als we door het dorp naar de kerk lopen, horen we reeds uit allerlei gebouwtjes zang en muziek van allerlei instrumenten en drumstellen klinken. Kabumbulu is een dorp met Me-duizend inwoners. Naast de kerk van de ERCZ zijn er in het dorp nog 16 andere kerken. Voldoende keus dus voor de bevolking. Vrijwel iedereen is wel ergens lid van. Als we om 1 minuut voor half tien bij de kerk aankomen is de voorganger (ancient responsable) benevens één kerklid aanwezig. Al gauw komen er wat meer. De voorganger vraagt ons hoe laat het is. Het is één minuut over half tien. Hij stelt voor dat we beginnen met zingen, misschien helpt dat. En inderdaad van lieverlede, komen de mensen binnendruppelen. Aan het einde van de dienst zit het kerkje stampvol. Circa 50 kerkangers, mannen links en vrouwen rechts.

Liturgie

Er wordt veel gezongen, gebeden en bijbelteksten gelezen. Het bidden en lezen gebeurt zowel door de voorganger als door gemeentelieden. Voor de preek begint zijn er de afkondigingen. Er wordt informatie gegeven van de regionale synode, van gebeurtenissen in het dorp en van de gemeente. Er wordt aangekondigd dat de komende week in het dorp een vaccinatieprogramma zal worden uitgevoerd door het personeel van het ziekenhuisje van de

pinkstergemeente in Luanda. Er zal binnenkort weer een equipe uit Lubumbashi komen om een cursus aan de kerkeraad te geven. Er mogen &ze k e r ook twee vrouwen en twee mannen uit de gemeente meedoen. Men moet twee emmers cassavemeel, vier kippen, groente en een bepaald bedrag aan geld meenemen. Dan wordt Gerrit Vossebelt gevraagd om zijn mededelingen te doen en zijn gast, de directeur van DVN, te presenteren. Daarna word ik door de voorganger toegesproken en in de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, onder applaus Gods zegen gewenst.

Participatie

De preek gaat over Joh. 11, de opwekking van Lazarus. Het is in het Kiluba, waar we niets van kunnen volgen. De voorganger heeft niets op papier gezet en preekt dus volledig uit zijn hoofd. Door zijn geestdrift en door regelmatig vragen te stellen weet hij een participatieve aanpak te bewerken. Enkele gemeentelieden reageren regelmatig op de vragen. Anderen luisteren aandachtig.

Censuur in Afrika

Rechts voor in de kerk zit ex-ouderling M. Naast hem zit zijn huidige vrouw. Hij is pas hertrouwd. Zes maanden geleden is hij van zijn vorige vrouw gescheiden. Het boterde al een hele tijd niet tussen die twee. De vrouw werd steeds minder trouw aan de man. Ten langen leste heeft hij haar maar teruggestuurd naar haar familie, met de mededeling dat ze eerst beter opgevoed moest worden. Toen bemoeide de

politieke partij ter plaatse zich ermee. M. moest maar snel gaan scheiden.

Zijn zoontje bleef bij hem. Daarvoor moest spoedig een oplossing worden gezocht. Die was gauw gevonden. Hij had nog een jeugdvriendin die ook een kind van hem had. Een week later was M. weer getrouwd.

De echtscheiding zat de kerkeraad nogal hoog. Broeder M. werd uit de kerkeraad en... uit de kerk gezet. Toen later bleek dat de vrouw toch ook wel aanleiding had gegeven, werd de laatste maatregel teruggedraaid.

Oecumenisch gezang

De preek duurt ongeveer een half uur. Intussen klinken vanuit de andere kerkgebouwen gezangen in alle toonaarden. De ene kerk schijnt de andere af te lossen. Her zijn allemaal vertrouwde liederen voor de gemeente van de ERCZ. Geen wonder, alle kerken in Kabumbulu gebruiken hetzelfde liedboek.

Na de preek kondigt de voorganger de gezangen aan die door het koor zullen worden gezongen. Als blijkt dat het koor al enige tijd geleden ter ziele is gegaan, neemt de gemeente als geheel deze taak zonder enig probleem over.

Na de dienst verlaten de kerkangers onder leiding van een ouderling, d zingend de kerk. Ze stellen zich buiten de kerk op in een lange rij, zodat iedereen de ander de hand kan drukken. Na het uitwisselen van wat informatie verspreiden de kerkangers zich weer over het dorp, evenals de leden van de 16 andere kerkgenootschappen. (Gedeelte uit het verslag van het werkbezoek aan Zaïre, 23 mei-7 juni 1995.)

M meegelezen

Onzekerheid en emoties

Het Hervormd *Weekblad* van 13 juli berichtte over de 26e Duitse Kerken-
dag in Hamburg. Volgens de schrij-
ver, *Jacob Noordmans*, stond deze ker-
kendag in het teken van onzekerheid
en emoties, zoals de kop van zijn arti-
kel luidde.

'Es ist Dir gesagt Mensch was gut ist'. Deze 2500 jaar oude tekst van de joodse profeet Micha was het motto van de 26-ste Duitse Evange-
lische Kirchentag, die pas in Ham-
burg is gehouden. Deze grootste
protestantse manifestatie ter wereld
was massaler dan ooit: met
125.000 vaste deelnemers en hon-
derdduizenden mensen bij de ope-
ning en sluiting; met 2.000 pro-
gramma-onderdelen, beschreven in
een 500 pagina's dik boek en met
soms 6.000 toehoorders in de reus-
achtige vergaderhallen. Deze Kir-
chentag was weer een bonte men-
geling van toogdag en conferentie, re-
libeurs en kermis, meditatie en de-
monstratie, gebed en applaus. Ge-
zocht w gewild in zijn uitingen
soms, maar toch altijd levendig en
bewogen.

(...)

De nu tachtig jaar oude theoloog
en schrijver *Heinz Zahrnt* uit Soest
oogste veel bijval met zijn inlei-
ding over geloof en ongeloof in de-
ze tijd. Door de teloorgang van de
hemel is de wereld wereldser ge-
worden. Het ouderwetse ongeloof
heeft plaats gemaakt voor modisch
bijgeloof. De vlucht in het irratione-
le, exotische en esoterische biedt
echter geen uitweg uit de huidige
geestelijke leegte. De in de boven-
natuurlijke wereld dakloos gewor-
den mens probeert zich in te rich-

ten in het hier en nu. Volgens de
beginselen van de moderne zelfver-
werkelijking jaagt hij naar het klei-
ne geluk in de privéhoek.

(...)

Deze Kirchentag '95 vormde al
met al een weerspiegeling van de
sfeer, die momenteel heerst in het
kerkelijk en godsdienstig leven in
West-Europa, ook in Nederland.
Gevoelens krijgen voorrang boven
argumenten. Theologische overwe-
gingen moeten het afleggen tegen
persoonlijke ervaringen. Het hart
wint het van het verstand. Het ge-
loof wordt zo voor 212 een zaak van
persoonlijke, wisselende stemmin-
gen in plaats van blijvende kerkelij-
ke belijdenissen. Emotie gaat bo-
ven confessie, trend boven traditie,
moraal boven dogma, het leven bo-
ven de leer. De theologische studie
en bezinning verliezen daardoor
terrein. Het komt niet zozeer op ge-
loofskennis dan wel op geloofserva-
ring aan. Zo ontstaat er een eenzij-
dig op het persoonlijke zieleheil ge-
richte godsdienstigheid – een oude
verzoeking van de kerk.

Afregenaar?

In *Opbouw* schreef drs H. de Jong en-
kele artikelen onder & kop de *samen-
kving verandert*. En de kerk? Velen
hebben het gevoel, dat de kerk natu-
rlijk weer eens achter blijft bij de ver-
anderingen die & samenleving door-
maakt. Die starre kerk ook! De Jong
wil met die opvatting in gesprek gaan.

Verandering moeten wij beseffen,
is vandaag de dag een deugd ge-
worden. Iemand die nooit veran-
dert is een saaie sukkel.

Toch belijden wij van God zijn on-

veranderlijkheid. Zoals het gezang
zegt: 'Alles wisselt op zijn wen-
ken, maar Hij zelf verandert niet'.
Ik weet dat in onze tijd en ook op
onze kansels nadrukkelijk aandacht
wordt gevraagd voor het berouw
van God, dat Hij van een bepaald
plan kan afzien en op andere ge-
dachten gebracht kan worden. Dat
er dus ook bij Hem verandering is.
Ik wil daar niets vanaf doen.
Toch moeten we oppassen daar
geen verkeerde conclusies aan te
verbinden. De grote beweeglijk-
heid van & Here God in zijn ver-
bondsverkeer met ons zit toch inge-
kaderd in zijn onveranderlijkheid.
In het feit dat er bij Hem geen ver-
andering af zweem van ommekeer
is, zoals het Nieuwe Testament op
zijn sterkst zegt (Jakobus 1 : 17).

Juist in het hoofdstuk waarin van
Gods berouw sprake is ('Het Ik-
rouwt Mij dat ik Saul tot koning
heb aangesteld') vernemen wij het
woord van Samuël: 'Ook liegt de
Onveranderlijke Israëls niet en Hij
kent geen berouw; want Hij is geen
mens dat Hij berouw zou hebben'
(1 Sam. 15 : 11 en 29). We moeten
ons goed realiseren dat er vandaag
christenen zijn die belang hebben
bij een veranderlijke God omdat ze
zelf zweren bij hun eigen verande-
ring op allerlei gebied.
God moet mee door hun bocht.
Vandaar mijn eerste stelling waarin
ik prikkelend zeg dat in zoverre de
kerk spreekt en handelt uit naam
van de onveranderlijke God, er
geen sprake van kan zijn dat zij ver-
andert. En al zeker niet om reden
dat de wereld verandert.

En het is alleen in dat voorop gezet-
te kader dat ik wil spreken over de
variabelen in de constanten. Die er

natuurlijk wel zijn, in de Bijbel staan de Tien Geboden op stenen tafels gegraveerd, terwijl Mozes voor de uitwerkingen daarvan in Deuteronomium de opdracht krijgt ze te schrijven op stenen die met natte kalk bestreken zijn (Dtr. 27 : 2/3).

Dat laatste wijst op een geringere duurzaamheid van die verordeningen: ze zijn niet helemaal seizoenbestendig, ze zijn afregenaar.

Er is met name sprake van een variatie en verandering waar het gaat om de omstandigheden waaronder de bedoelingen van God moeten worden verwezenlijkt

(...)

Zo denk ik bijvoorbeeld dat de strenge voorschriften van de Bijbel inzake homofiel gedrag beter passen in een tijd waarin aan de individualiteit en de individuele rechten van de mens minder aandacht geschonken werd en waarin de seksualiteit meer dan nu met de voortplanting samenhangt. Dat betekent niet & nu op dat gebied maar alles mag waar waar men zin in heeft, maar wel dat we voorzichtig moeten zijn met het in stelling brengen van dit bijbelse geslacht. Iets dergelijks valt te zeggen bij wat Paulus verordent ten aanzien van de positie van de vrouw in de gemeente. Maar dat zijn dan toch wel zaken die de essentie van de bijbelse boodschap niet raken. Die blijft voor alle tijden dezelfde. Namelijk dat God in Christus & onuitputtelijke bron van alle goeds is.

Dat de Schrift verschil maakt tussen constanten en variabelen, dat kun je ook hieraan zien dat de Bijbel het vermogen heeft om zich op hoofdzaken terug te trekken en te concentreren. Met name blijkt dat in tijden die vol veranderingen zijn. Dan wordt er een boek geschreven als dat van de Prediker, waarin door reël zekerheden van een voorbije tijd heengeprikt wordt, en het wordt nog in de Schrift opgenomen ook. Zo heb ik ook vandaag wel de neiging om

veel dingen waarover verschil van mening bestaat, wat in het midden te laten en de Schrift in die concentratie op de hoofdzaak te volgen. En het verschil met de wereld dan op die hoofdzaak toe te spitsen.

Is het juist om in de Bijbel onderscheid te maken tussen constanten en variabelen? In ieder geval lijken de concrete uitwerkingen mij dubieus.

Van de kerk naar de rand en niet omgekeerd

DsW Smouter besprak in de maand juli in Opbouw het boek *De geloofwaardigheid van de Bijbel* van de Christelijk-Gereformeerde predikant dr. B. Loonstra. Smouter wil Loonstra beslist niet zien als de Christelijk-Gereformeerde Kuitert. Loonstra spreekt en denkt immers vanuit de overtuiging dat ons in de Bijbel een woord van Boven tegemoet komt

Wel legt Loonstra er veel nadruk op, dat het woord van de oneindige God heel diep is ingegaan in de taal, cultuur en de beleving van mensen uit een voorbije tijd. En dat je dus niet ieder detail van de Bijbel meteen als goddelijke opbarring moet beschouwen. Hij spreekt in dit verband dan van een kern die onopgeefbaar is en van de aanwas daaromheen, waar je niet te moeilijk over moet doen.

Kijk, en dan wordt het natuurlijk lastig. Want wie bepaalt er wat kern is en wat aanwas? Inderdaad, dat is lastig en ook gevaarlijk want als je eenmaal gaat knijpen in de marge, dan gaat het al gauw richting kern. Begrijpelijk dat verschillende recensenten vinden dat Loonstra te ver gaat, en & sommigen zelfs de stormbal hijsen.

Enfin, u merkt dat ik een beetje om de hete brij heen draai, dus nu maar naar wat ik zelf van het boek vind: Ik vind het een dappere poging om het geloof van het hart te combineren met de kritiek van het hoofd, maar ik word koud van het resultaat. Ik wil die twee kanten allebei

vasthouden. Eerst van die dappere poging: het is eenvoudig een feit dat we in onze tijd de Bijbel kritisch lezen. Dat betekent dat we ons afvragen hoe dat allemaal kan en hoe je dingen moet rijmen die je echt niet vatten kunt. Je kunt die vragen wel onderdrukken, maar dan komen ze er op den duur twee keer zo hard uit. Daarom vind ik het goed en dapper als iemand dat zwiigen doorbreekt en de problemen eerlijk opsomt.

Dat ik koud word van het resultaat, dat vergt meer toelichting. Want ik bedoel er niet mee dat ik omval van de ernst van de problemen die hij opsomt. Mijn probleem is met & manier waarop hij die problemen behandelt. Daarover nu nader.

Verskil in soortelijk gewicht. In feite beseft iedereen, dat er binnen de Bijbel verschil in soortelijk gewicht is. Het is minder simpel om er de juiste termen voor te vinden: de kern en de aanwas; het centrum en de rand; de inhoud en de vorm of hoe dan ook. Dat verschil is er gewoon. Maar de vraag is: wat doe je daarmee? Loonstra, die zich keurig houdt aan de regels van de westerse, analytische wetenschap, zet zijn bespreking in bij de rand en gaat d m stapje voor stapje verder totdat je in het laatste hoofdstuk hoort waar de grenzen liggen. Of om in zijn beeld van een kern met aanwas te blijven: hij krabt veel aanwas weg om de kern over te houden. Of zonder beeldspraak gezegd: hij bespreekt allerlei h-tiek die er op de Bijbel is, op ondergeschikte punten en gaandeweg op steeds belangrijker punten.

(...)

Maar mijn punt is dit: als je hele betoog één veldslag geweest is van de rand naar het centrum toe, waarbij heel wat heilige huisjes gesneuveld zijn, waarom zou het leger dan ineens halt houden bij het bordje 'Centrum'? Het mag genoegzaam bekend verondersteld worden, dat de meeste auteurs de veld-

slag net iets langer voortzetten en, ongehinderd door de Derde Leesregel van Loonstra, ook de opstanding zien als een deel van het cultureel bepaalde gewaad waarin de bijbelse boodschap tot ons komt. En dat je dat dus gerust kunt schrappen zonder de boodschap te verliezen.

Waarmee je uiteraard terecht komt in een lege kerk waarin *nog éven* gepreekt wordt: *het verhaal blijft toch belangrijk, want de om-* ding maakt ons opstandig en de opwekking maakt ons *opgewekt*!', tot- & laatste zo wijs is om het licht uit te doen.

Begrijp me goed: Loonstra wil dit helemaal niet en hij gaat ook zover niet, maar het ontgaat me hoe hij eraan wil ontkomen.

Maar wat dan? Moeten we dan als christenen de rijen sluiten en pal staan voor de absolute historische betrouwbaarheid van elk detail uit de Bijbel? Moeten we naast de onfeilbaarheid van de Bijbel ook de foutloosheid ervan gaan leren? Ik vind dat een heilloze weg. Letterlijk heilloos, want het heil van God zit juist in de kern van de Bijbel en als we gaan pal-staan aan de rand, dan zijn we veroordeeld om steeds over marginale dingen te strijden.

Het klinkt misschien raar, maar ik ben er diep van overtuigd dat zowel Loonstra & orthodoxen die hij bestrijdt, bezig zijn met de verkeerde veldslag. Namelijk met de veldslag die van de rand van de Bijbel naar het centrum leidt. Die veldslag is begonnen door critici van het geloof en van de Bijbel. Gereformeerde verdedigers hebben tijdenlang strijd gevoerd in & buitenwijken. Velen hebben die strijd opgegeven en zijn vrijwel alles kwijt geraakt. Dr. Loonstra nu wil geen partij kiezen, maar wel een *safe area* inrichten, een veilig gebied waar gezien het belang van de zaak geen strijd gevoerd mag worden. Dat is net zo sympathiek en net zo kansloos als de politiek van de VN in Bosnië.

Vanuit het centrum naar de rand

Maar is er dan een andere strijd? Jazeker, dat is de geestelijke strijd die God zelf voert. Die juist vanuit het centrum begint en naar de buitenwijken gericht is. In die strijd wil ik graag meegenomen worden. Concreet: als je over de geloofwaardigheid van de Bijbel wilt schrijven, dan moet je niet inzetten bij de vraag wie Goliath gedood heeft, maar bij de boodschap over het offer van Jezus Christus; dat voldoende is voor al onze zonden. En dus bij de opstanding van diezelfde Jezus uit de &. Van daar vandaan kun je dan sok wel gaan nadenken over teksten die meer naar de rand liggen, maar dat doe je dan veel meer ontspannen.

In het echt gaat het anders

Je verliest nogal wat, door over de geloofwaardigheid van de Bijbel niet vanuit Christus maar vanuit de rand te spreken, schreef ik eerder. Nu wil ik daaraan toevoegen: door het startpunt niet te nemen in de centrale inhoud van het evangelie maar in een rationele bespreking, stap je weg uit de werkelijkheid naar een wetenschappelijke abstractie. Want in het echt werkt het niet zo, dat iemand de Bijbel als geloofwaardig aanvaardt vanwege een rationele redenering. In het echt wordt een mens alleen overtuigd wanneer hij gegrepen is door de inhoud van het evangelie. Is hij erdoor gegrepen, dan neemt hij veel problemen op de koop toe; raakt de inhoud hem niet, dan zal hij op elke slak zout leggen. Zo gaat het, denk ik, in het echt.

(...)

Ik heb eerder gezegd & ik M-stra niet over & kam wil scheren met Kuitert. Maar in de structuur van schrijven is er veel overeenstemming tussen het boek dat we nu bespreken en 'Zeker weten' van Kuitert. In beiden wordt al redenerend veel uit de Bijbel, respectievelijk het geloof problematisch gemaakt en telkens als de lezer de

grond onder z'n voeten voelt wegzakken, dan vind je verwijzingen naar het slothoofdstuk, waarin de schrijver belooft te openbaren wat er nog aan houvast overblijft. Met de pretentie dat & dan door de wetenschap opgeschoonde zekerheid is.

Bovendien onjuist

Gevaarlijk en onjuist noemde ik dat. Gevaarlijk omdat het bij mensen in de kerk de indruk wekt & te een wetenschappelijk denkraam en taaie taal nodig hebt om tot de geloofwaardigheid van de Bijbel te concluderen. Met veel nadruk zeg ik erbij, dat Loonstra tegen dit gevaar juist waarschuwt. Meermalen zegt hij, dat de geloofwaardigheid van de Bijbel tevoren gegeven is en niet pas als resultaat van het denkproces ontstaat. Dat is voor mij het sympathieke aan zijn boek. Alleen strijdt het met de hele aanpak die hij volgt, die immers niet vanuit het geloof in het centrum is, maar vanuit de twijfel aan de rand.

(...)

Problemen toedekken?

Maar hoe ga je dan om met —fenomenen in & tekst van de Bijbel wanneer je, zoals ik bepleit, uitgaat van het centrum en niet vanuit de marge? Wordt dat dan zo eerbiedig dat je alle problemen gaat toedekken en dat ze er op een dag uitbarsten? Ik snap best dat dat gevaar bestaat, maar ik geloof niet dat het onvermijdelijk is. Als je hier even persoonlijk over spreekt, dan moet ik zeggen dat ik inderdaad vanuit mijn diep respect voor Christus en zijn werk geneigd ben om extra eerbiedig te staan tegenover Gods woord. Dat Jezus over het water kon lopen, zou ik niet eens aanvaarden als ik hem niet als mijn verlosser kende. En vanuit datzelfde geloof benader ik ook andere hobbels in de Bijbel met een vanzelfsprekende schroom.

Maar aan de andere kant maakt het me toch ook laconieker. Ik leef niet van de rand, maar van Hem die het centrum is. Ik bouw mijn geloof

niet op de **muren** van **Jericho**, en dat betekent dat ik het wel jammer vind **dat** ze niet gevonden zijn, maar m'n **geloof** hangt er niet aan

(...)

Een gouden schat in een aarden vat

Eerbied, **schroom** en een laconieke houding, dat lijkt mij dus geboden tegenover de oneffenheden die wij ervaren bij het luisteren naar de **Bijbel**. **Dat zal ertoe** leiden, dat je vanuit Christus **eerder** zoekt **naar** het maximum aan respect voor de bijbelse overlevering dan naar het **minimum**. Het evangelie heeft iets van een gouden schat in **een** aarden vat. Westerse wetenschappers zouden onmiddellijk dat aarden vat kapot slaan en zeggen: zo kom je pas bij de gouden schat.

Maar in het echt zul je het vat respecteren **vanwege** de schat. **Lees**: je gaat eerbiedig met Paulus om, want het is door zijn prediking dat God ons **heeft** willen 'verlichten met de **kennis** der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Christus'. Vergelijk voor de beeldspraak 2 Corinthe 4 : 5-10.

(...)

Een ander voorbeeld: het inderdaad moeilijke punt hoe wij tegen de positie van de vrouw aankijken, **vergeleken** met wat je in de Bijbel vindt. Als ik over die vraag nadenk vanuit **Christus**, dus vanuit het centrum van het geloof, dan zeg ik ook in dat opzicht, dat ik vanwege diep ontzag **voor** wat Paulus **me** leert over het centrum, **geneigd** zal zijn om ook **heel** intens **te** **luisteren naar** wat hij over de verhoudingen binnen het huwelijk schrijft. Zeker **wanneer** hij zich daarbij, als in Efeze 5, beroept op de schepping en verlossing beiden.

Begrijpen of schrappen

Dit betekent dat ik eerder **zoek** te **begrijpen** wat het betekent dat de **man** het hoofd van zijn **vrouw** moet zijn, dan dat ik het zou schrappen. Ik zie dat het **niet** rijmt met **hoe** wij overigens denken en

dat is best een moeite voor me. Als je me in **m'n** hart kijkt, **dan** houd ik het nog op die Paulinische lijn, want wij proberen dat nou 50 jaar anders en dat heeft niet uitsluitend zegen opgeleverd. En aan de **andere** kant denken vanuit Christus, **dat** **betekent ook dat** je niet kunt blijven knokken aan de marge. **Daarom** zou ik niet graag **eindeloos** over zo'n **onderwerp** als de plaats van de vrouw blijven **strijden**, want **dan** gaan we **elkaar** meten aan wat uiterlijk is.

(...)

Maar heb ik met deze mooie redenering Paulus' onderwijs over de verhoudingen **binnen** het huwelijk nu niet **onschadelijk** gemaakt? Nee, je zult zien dat er zegen in ligt wanneer je het stof van de traditie **erf** blaasten echt gaat luisteren naar wat de apostel daar leert. Maar begin nou **maar** met het **belangrijkste**: dat je Christus aanvaardt als verlosser, **ook** voor je huwelijk. En dat je **elkaar** liefhebt met de liefde die Hij **ons** voordeed. **Dan** begin je in **elk** geval aan de **belangrijkste** kant!

Adreswijzigingen e.d.

Amersfoort-N. * **Scriba**: G. van de Burgt, Zevenhuizerstr. 31,3828 BB Hoogland, ☎ (033) 80 27 86. Diaconie: E. Geertsema, Camera Obscurastr. 48,3813 PL, ☎ (033) 80 16 60 (pag. 104).

Amersfoort-W. * **Scriba**: H.C. v.d. Geest, Sanderijnhof 1,3813 DN, w (033) 72 81 68 (pag. 105). Diaconie: H. Dam, Paladijnenweg 54,3813 HA, ☎ (033) 72 17 07 (pag. 105).

Blija * Predikant: A. Kroezen,

postr. 1055019 (p. 193).

Groningen-N. * **Kerk. bureau**: Noorderbuitensingel 12, 9717 KK, ☎ (050) 73 55 69 (10-10-'95 (050) 573 55 69) (p. 39).

Grootegast * **Scriba**: J.P. Hummer, Kievit 21A, 9861 HE, s (05946) 1 23 20 (p. 44).

Stadskanaal * **Diaconie**: p/a Mr. Neuteboomstr. 28,9502 CS (p. 70).

Uithuizermeeden * **Diaconie**: Tuinbouwweg 10,9982 EK, ☎ (05954) 1 38 24 (p. 49).

Zevenbergen * **Scriba**: J. Hogendoorn, Postbus 296,4760 AG (p. 151).

Zwolle * **Predikant**: J.W. Boerma (dovenpred.), Coreemarkte 10, 8016 LA, ☎ (038) 65 34 73 (na 10-10-'95 (038) 465 34 73 (p. 11 en 90).

Herdenking Vrijmaking te Zevenbergen

Op zaterdag 7 oktober 1995 hoopt de **kerkeraad** van de Gereformeerde Kerk te **Zevenbergen** te herdenken dat 50 jaar geleden de **Vrijmaking** plaatsvond. **Oud-gemeentelieden** en **belangstellenden** zijn die dag van harte **welkom**.

Vanaf 18.15 uur is er een informeel **samenzijn** met **koffie**, brood en een **foto-/filmexpositie** in het kerkzaaltje van het kerkgebouw aan de Noordhaven 2 te **Zevenbergen**. Om 19.30 uur begint de eigenlijke herdenkingssamenkomst. Spreker is dr. W.G. de Vries. Er zal tevens een dia-/film-presentatie over de **Vrijmaking** in Zevenbergen **ge-**toond worden. Het **koor** 'Lauda Con Forza' zal de avond muzikaal **omlijsten**.

(Voor informatie: (01680) 2 93 04/2 38 37).

